Kmetijske in rokodelske Novíce.

Na svitlobo dane od c. k. krajnske kmetijske družbe.

Tečaj VI. | V srédo 20. grudna 1848. | List 51.

SLAVLJANI

svomu Kralju [1])

FRANJU JOZIPU I.

Bože [2]) živi našeg [3]) Kralja,
Franja Joza [4]) dobroga!
Da nas vodi, kako valja [5])
K slavi roda našega.
Ravnaj misli za nas blage
Večnom tvojom upravom, [6])
I preslavne piši trage [7])
Za njegovom zastavom. [8])

Daj, da, kakgod [9]) vernost puka [10])
Njega brani svaki čas,
Njegva silna [11]) carska ruka
K željnom cilju vodi nas;
Da nas čela venčanoga
Mila jasnost zanima, [12])
Ljubav [13]) otca [14]) kraljevskoga
Slastju pèrsa objima. [15])

Kaži, da, kud premoguče
Žezlo njegvo dopira, [16])
Narodah svih sèrce vruče
Za svog otca udira; [17])
Da kud orao njegov leti [18])
I rog vojne prozove, [19])
Slavljan gotov [20]) jest umrèti,
A ne nosit okove. [21])

Opomba. Ta pesem je bila v pervim občinskim zboru Teržaškiga slovenskiga družtva peta in v mnogih iztisih razdeljena. Zložena je v hrovaškim (ilirskim) narečji in je mende nar perva izmed vsih pesem, ki jih novimu Cesarju posvečujejo.

[1]) Vsih avstrijanskih deželá cesar so posebej v nekterih deželah kralj, v druzih véliki vojvoda, vojvoda, knez i. t. d., kakoršne postave dežele imajo. [2]) Bože je 5. sklon namesto: »o Bog!« [3]) našeg t. j. našiga; [4]) Franja Jozip, to je, Franc Jožef. — [5]) Kakor je prav. [6]) S svojo večno vlado; [7]) Trag, to je, znamnja ali spominiki. [8]) Zastava je bandero. [9]) Ravno kakor. [10]) Polka ali ljudstva. [11]) Močna. [12]) Veselí, nam je ljuba in draga. [13]) Ljubezin. [14]) Očeta. [15]) S sladkostjo persi objéma. [16]) Povej, de kamur premogočna njegova cesarska palica doséga. [17]) Vsih narodov vroče serce za njega bije. [18]) Kodar njegov orel letí. [19]) In se rog vojske oglasi. [20]) Pripravljen. [21]) Ne pa okovov nositi.

Bože! živi našeg kralja,
Franja Joza dobroga!
Da nas vodi, kakō valja,
K slavi roda našega;
Zato krepost [1]) njegvoj ruci [2])
Mudrost daj u savêtu, [3])
To Slavjanski prose puci [4])
V tom svetom zavêtu. [5])

Oglje pomoček zoper nevarnost ogljeniga sopúha.

Znano je, de štupa lésniga oglja (oglja iz navadniga lésa) smrad gnjilečim rečém odvzame, in de se da clo smerdljiva voda z ogljeno štupo zboljšati. To pa je menj znano, de v štupo stolčeno oglje tudi škodljive sape in sopúhe iz zraka (lufta) na-se vleče in tako zrak čisti.

Tedej je prav pametno, ako ljudjé pozimi, posebno v nizkih in tesnih stanícah peharček ogljene štupe zraven pečí ali kam drugam obesijo, kjer jim ni na poti, tode ne previsoko pod strôp, ampak tako, de peharček visi na sredi stanične visočíne. Takó bo oglje iz pečí puhtečí ogljeni sopúh (gaz) na-se potegovalo, in zraven tudi drugo škodljivo sapo na-se vléklo in stanični zrak čistilo, kar je zdravju silno koristno. — Vsake 14 dni se déne novo oglje v pêhar.

Pri ti priložnosti pa spet živo opomnimo: de nikar žerjavce v merzle stanice nositi in se pri nji gréti. Ogeljni sopúh človeka zaduší. Vsako léto nas žalostne prigodbe učé, de so ljudjé zvečer v svojo stanico živiga oglja ali žerjavce nesli, se gréli in zaspali — drugo jutro so jih mertve našli! Ogljeni sopúh, čeravno se dim ne vidi, je pljučem takó škodljiv, de človeka gotovo umorí. Hišni gospodarji in gospodinje! za Božjo voljo bodíte pazljivi.

Juri Pajk.

Serčni opomín našim kmetam.

Ljubi prijatli! v 44. in 45. listu Novíc sim si prizadeval Vam cesarski patent od 7. kimovca zastran lovskih in ribških pravíc tako razložiti, kakor ga nam resnica ukaže, de se nobenimu krivíca ne godí, mir ohrani, in vsi hudi nasledki iz nepostavniga obnašanja odvernejo.

Žal mi je, de moram reči, de moje besede — besede Vašiga resničniga prijatla — niso bile povsod tako

[1]) Moč. [2]) rôki. [3]) Svétu. [4]) Polki ali ljudstva. [5]) Zavézi.

obrajtane, kakor bi imele biti, kér se sèmtertjè od prestopkov cesarskih postav v ti reči sliši. Še enkrat tedej hočem svoj glas povzdigniti in Vam resnico pred očí postaviti, akoravno bojo morebiti nekteri rêkli: „a kaj bomo tega poslušali, ta le za gospôdo govorí in se nam le z besedo našiga prijatla prilizuje.“ — Ljubi môji! vse to dobro vém, de bojo nekteri takó govorili; pa vse to me ne straši, resnico govoriti. Nikar ne mislite, de so vsi tisti Vaši pravi prijatli, ki čez gospôdo zabavljajo — podkupljivi in samopridni šuntarji so, ki se Vam s takim govorjenjem slinijo, pri tem pa nar bolj za svojo mavho skerbé.

Cesar so svobodo dali nam vsim ín zavezo med grajšinami in kmeti odvezali. To, ljubi moji! se pa ne pravi, de bi bili poprejšnji grajšaki zdej vaši podložniki. Ali zares nekteri mislijo, de bojo prihodnjič le oni pravíce imeli, drugi ljudjé pa ne? Ali mislite, de to kar Vas žali, ne žali druziga? Cesar so z ustavnim zboram rekli: „desetína, tlaka in druge gruntne dolžnosti naj nehajo“, — tega pa niso nikdar rekli in tudi ne morejo rêči, de naj vse neha tebi nič meni nič! Ko bi bili Cesar z deržavnim zboram kaj taciga rekli, bi bili toliko tavžent in tavžent ljudém krivico storili, — to pa bi ne bila enakopravna svobodnost; ampak sužnost in poguba tavžent in tavžent družín. Noben pošten človek ne more spričati, de vsa desetína in tlaka je bila krivična naloga, kér vender vsak vé, de posestvo in premoženje ni bilo in ne bo nikdar med vsimi ljudmí enako razdeljeno, — de je vselej eden več imel, kot drugi, in de je premožniši bolj revnimu to ali drugo reč posodil, in za tó posojílo povernílo terjal v blagu, delu ali denarjih. To bi bila lepa, ko bi leni postopač prihodnjič pravíco imel v mošnjo delavniga možá segati, in kar si ta zasluži, z unim delíti, ki križama rók Bogú dan krade!

Takó dlječ bi pa móglo priti, ko bi po glavi tistih šlo, ki pravijo: „zdej je vse frej — za tlako in desetíno ni ne vinarja odrajtati, vès lov (jago) in vse ribštvo je samo naše; gojzdi, v kterih smo imeli poprej le pravíco les sekati, so zdej popolnama v naši oblasti, noben drug nima nič govoriti, vse je naše, če ne z lepo, pa s silo i. t. d.

Taki ljudjé, ki takó mislijo in ravnajo, so zbrisali iz Božjih zapoved deseto zapoved, ki pravi: ne žêli svojiga bližnjiga blagá.“

Varite se tacih zapeljivcov in šuntarjev, ki Vas podpihujejo k nepostavnimu obnašanju!

Naš novi Cesar so poterdíli vse od poprejšnjiga Cesarja nam obljubljene pravíce, in ministri so — kakor ste v 49. listu Novíc brali — obljubili, de se bojo terdno pravíce deržali in de ne bojo pripustili, de bi se komu nar manjši krivíca godila. Ti možjé, ki so zdej vladarstvo prevzeli, ne bojo terpéli, de bi se védama nar manjšimu izmed nas kaka krivíca zgodíla, pa tudi ne bojo pripustili, de bi se postave zaničevale, in de bi se vsak obnašal, kakor bi se sam hotel. Po taki poti bi ne imeli svobode, temuč razvujzdanost, ktera se ne more terpeti, dokler mora sosed s sosedam živeti.

To Vi, pametni in pošteni možjé! ravno tako dobro zapopadete, kakor jez, in moje misli so gotovo tudi Vaše. Pa zdej ni dovelj, de človek le pošteno misli in ravná, ampak naša dolžnost je tudi, de to očitno povémo, de nevedne ali zapeljane podučimo, in de ne pripustimo, de bi razvujzdanost se po deželi razširjevala, kteri je mir in sprava takó potrebna!

(Konec sledí.)

Razdelitev pašnikov.

Iz Grada na Gorenskim 22. listopada 1848.

Že v 44. listu 5. tečaja naših Novíc je bilo opomnjeno, de bodo pašnik za Gradam (Grejsko gmajno) razdelili, in to se je zgodilo lanjsko léto 1847 velikiga travna. Kér je pa tudi tukej nekej nasprotnikov bilo zoper delitev (in so še zdej), tedej ni bilo pripušeno precej po razdelitvi delov kopati in trebiti, torej niso lanjsko léto od razdeljeniga pašnika clo nič vžitka imeli. V jeseni so pa lani vender jeli zraven vsiga zaveranja in toževanja razdeljene dele kopati, trebiti in za létašnje léto praho delati; tako so že v jeseni veliko zemlje za sejanje pripravili. Letašnjo spomlad je komej sneg skopnil, in že so začeli za setev zemljo pripravljati. In glejte! pridelka létašnjiga léta, desiravno so ljudjé ne veliko več, kakor pol pašnika (gmajne) obdelali, so vender gotovih 1000 mernikov lepiga prosá in še čez 1500 centov merve ali sená pridelali. Tudi nasprotniki so svoje ne vzdignjene dele pokosili, in so eden k drugimu po 12 vóz sená napravili; pa vender vzdigniti še nočejo, de si ravno vidijo, de se jim sreča vsiliti hoče. O nespametna terma ali samoglavnost, kaj terpí! — kako slepa si, če ravno je dobiček očiten, kot beli dan. J. P.

Astramontana hvale vredna.

Na prošnjo mi je bila lani častitljiva c. k. kmetijska družba iz Ljubljane lonček izlečka astramontane poslala. Ta izleček mi je bil létas práv prišel, kér ozdravil sim ž njim eniga 13. lét stariga dečka, dve ovci in eno kravo, kteri so bili od strupenih gadov pičeni.

V naših Tominskih hribih se znajde več baž zlo strupenih gadov, modrasov in kač, kakor so rudeči, rumeni in sivi s plošnjato glavo in s krivim rilcam, po herbtu pa s černimi pasmi prekrižani; za to jez mislim, de je neskončno modri Stvarnik tudi pomoček zoper hudi strup teh golazen temu kraju podelil. Od kar so bile Novíce astramontano, dober pomoček zoper gadov strup popisale, sim po nji gledal, ter sim rože najdel, ki imajo zvunanjo podobo zlo tako, kakor so bile Novice astramontano popisale. *) Fl.....

Opominki zastran podobarske umetnosti gledé

na nar noviši delo slovenskiga umétnika *Matevža Tomca*, podobarja v Šent-Vidu nad Ljubljano.

Umétne dela se v tem od drugih ločijo, de se jim pristojnost in priméra iz vsakiga njih komadiča vidi, in de so tako natori podobne, ki je od Narmodrejšiga vsa po priméri osnována. To pa storí, de se umétno delo vsakimu vstréže, in de mu tudi sam čas veljave ne prikrati. Dela, ki ne izhajajo iz umétnosti, lahko de tudi kak čas dopadejo, pa prej ali poznej jih splošno nečutje zadéne. To veljá od umetnosti vsake verste. Hajdenovi napévi še zdaj vsim izobraženim dopadejo, med tem de je dosti veliko mlajih glasbeniških del že vso svojo veljavo zgubilo. Starodavni cerkveni napévi se še dandanašnji človeku kteriga si bodi naroda, mično glasijo, in ne bo mogoče, kaj boljiga ali mar enakiga znajti. Narstariši zidovje, podobe in izobrazki mnogih vékov še zmerej oko prijetno zadénejo, ako so delo umétnika.

Po tej vpeljavi mislim, de smém tudi Tomčevo delo, ki od sréd kimovca tekočiga léta v naši farni cerkvi doveršeno stojí, umétno imenovati, in tako beséde poterditi, ki so jih naš verli rojak, častiti gospod Potočnik v svojim sostavku, ki je v 10., 11. in 12. listu

*) Na ogled poslana cvetlica je inula germanica, ktero so skušnje že tudi poterdile, de ima astramontani enako zdravilno moč v sebi. Napravite tedej le izleček iz nje po popisu Novíc. Mi ga nimamo več. Vredništvo.

perviga tečaja „Novíc,“ v Tomčevim podobarstvu izrekli. Mnogo učenih in neučenih ga je že vidilo, farmani ga vseskoz vidijo, in vsakimu zmerej enako dopade. Nobeniga dobrotnika še za njegov dar ni grevalo.

To délo pa — s samimi prostovoljnimi darmi farmanov plačano, sta dva stranska oltarja in kancelj, vse čisto novo do zadnje bilke. Vse je srečno izpeljano, lepimu zidovju Rimskiga izraza in pa velikimu oltarju (Marije vnebovzétja) čisto primérjeno, celó barva na stebrih, tablicah, vdobkih je tako razdeljena, kakor h celôti pristije. Večína kaže kararski marmor, drugi deli so zelenkasto, modro ali rudečkasto marmorirani, stebri pa, po barvah egipčanski marmor, lepoto cele sostave sosebno povzdigujejo. Posamezni deli so z dobro pozlačenim kinčem razumno nakitjeni. To od oboda. Kar pa podobe vtiče, se vsakimu zdijo vse ljubeznjive: življenje je lésu vdihnil, na obraz dušo vlil, vsaki podobi njenino. Podoba sv. Petra na desnim oltarji ti kaže res skalo, možá vsim napadam pekla nevkrenljiviga. V podobi svete Magdalene vidiš dušo, ki je po dolgim iskanji Bogá, in v njem svoje zveličanje našla — mil, vabljiv pogléd. Tudi podobe ob straném teh dvéh svetnikov kažejo po legi obléke in celi postavi, de iz roke umétnika izhajajo.

Ta dva oltarja še bolj olepšati, služite dve tabli v olji na platno od slavniga gosp. Langusa narejene. Kažejo veliko ljubezen Odrešenika in njegove deviške Matere do človeških otrok: mile podobi, vsaki vlak po natori. Zasluga Tomca pri teh tablih so lépi obrobki, še bolj pa priméra k celimu délu, kér je on višíno in širjavo razmotril, in po njej obrazke naročil.

Neumétnika bi bilo délo zvílo; prostora bi ne bil imél kje dobiti. To pa mojiga mojstra ni veliko veličalo: zapreke so se mogle umétnosti vkloniti. Delo se je tako razmerilo, de mu ni tesnota v okom hodila. Taka je z kanceljnam, ki ga ni bilo mogoče kam drugam, ko na mesto poprejšnjiga spraviti, namreč blizo pred Magdalenin oltar. Modra razméra je storila, de kancelj lepoto oltarja povikša, namesti de bi jo zakrival, kakor se je bilo bati.

Pri kanceljnu, ki je sosebno dober kup storjen, se sicer ne smé iskati množa kinča, ki se pri imenitnih delih te baže najde, pa ne pogreša se tudi ničesar: več je vreden kakor je veljal. Sosebno lepoto mu dajajo tri božje čednosti, ki so ko osobe v basrelif vrézane: misel in izpeljavo pohvali, kdor jih vidi.

Vse podobe in mnogo kinča so čisto in dobro pozlačene. Tomc rudečiga, siviga in zeleniga loša ne terpí, in prav ima: to v kvar hodi celôti, in častitost manjša.

Bog ohrani cerkvi mladiga umétnika dolgo lét terdniga, de za božjo čast in povzdígo pobožnosti še dosti božjih hiš tako vredno olépša!

V Braslovčah sv. Miklavža dan 1848. M. Stojan.

Šole na kmetih.

Vesélo je, de so se ljudjé dobrih svetov Novíc in druzih opominov za napravo šol poprijeli. Posebno pohvalim v pričijočim stavku Gorence v Gorjanski tehantíi. V kratkim so napravili šole v Kamni Gorici, v Gradi, na Bištrici v Bohinji, v Ratečah, in to léto tudi na Jesenicah. Pri napravi Jeseniške šole gré posebna hvala gosp. Ruardu, in gosp. Kosu. Gosp. fajmošter Jernej Bizjak so si pa s svojim neutrudljivim prizadevanjem za to napravo tudi posebno hvalo zaslužili.

Zdej so torej po vsih farah Gorjanske tehantije šole razun na Dolgim (Lengenfeld). Škoda, de tudi v ti fari ni dosti za šolo vnetih ljudí, de bi jo napravili, kar mislim, de bi se s serčno dobro voljo kmalo narediti dalo, zató kér je fara še precej premožna, in bi dohodke za učitelja in druge rečí kmalo skupej spravila. Eni možjé te fare, posebno Janez Janša, po domače Železnik, Jože Vilman in Jože Šetina so se že enkrat za to napravo poganjali, kér pa prave podpore niso imeli, so tedej tudi sami opustili, in tako je že večkrat pognana reč zopet zaspala. Bog daj, de bi se starši te fare kmalo svoje mladíne usmilili, in de bi je ne, kakor zdej, brez vsiga uka do 9. ali 10. léta doma okrog letati ali pa živino pasti pustili!

Šolske rečí v Šmartnim pri Litíi.

V predzadnjim listu Novic se bere, de v Šmartnim vsakdanje šole za otroke zavoljo tega ni, kér derv za šolo noče nobeden zastonj dajati.

Derv za šolsko kurjavo zastonj! — nobeniga še nismo prosili, in tudi dozdaj jih ni nobeden zastonj dajal. Večidel so imele grajšine dolžnost za šolo derva dajati in tudi za kurjavo in snažnost učilnice skerbeti in to v denarjih plačevati. Zdej pa, ko je zaveza med podložniki in grajšaki nehala, bodo se vé de tudi ti to dolžnost otresovali. Kantonska gospóska je pa imela dolžnost denarje vkupej spravljati, in vsako léto tistimu jih odrajtati, kteri je to skerb na se vzel. Podpisani učitelj je to skerb že dve léti na sebi imel in s svojim malim zaslužkam v Šmartnu šolo na vso moč podpiral. Zdaj pa, ko vidi, de je kantonska gosposka že več lét svojo dolžnost popolnama v nemar pustila in on od nobene straní povračila ne dobí, ne more več te skerbí nase jemati. Kantonska gosposka je tedej kriva, de toliko otrók brez vsiga šolskiga uka v nevednosti ostati mora. Ako bi bilo več tacih kantonskih gosposk na Krajnskim, ki bi bile za šole tako malo vnete, bi si slovenski narod pač malo pridobil in za narodnost, ktero so Cesar vsim narodam zvesto obljubili, bi grôzno grôzno žalostno ostalo.

Leop. Kančnik, učitelj.

Zastran šolskih derv.

Pogosto se sliši, de šole nimajo derv. V Šmartnim pri Litíi so neki zató clo šolo opustili. To je žalostno slišati. Toraj menim, de je čas, de povém, kako se za Šentjanško šolo derva preskerbljujejo. Kadar je pred nekoliko léti Šentjanska fara čisto iz svoje močí novo šolo napravila, ni bilo nikogar, de bi bil derva za šolo dajal. Mislili smo, kako bi jih pripravili? Kar na enkrat častitljivimu gosp. fajmoštru, N. Ciglarju v glavo pade, ter ukažejo, de mora vsaki šolar vselej, kader bo derv zmanjkalo, eno poléno seboj prinesti. To se zgodí. Otroci so derva nosili, de jih je bilo veselje viditi, in po tem šola ni nikdar več merzla bila.

L. Pintar.

Černe bukve za novo muziko.

Rajnki Stanič — Bog jim daj dobro! — so si poslednje dni silo veliko prizadevali lepo družtvo pri nas vtemeliti ne terpinčiti žival. Lepo in hvale vredno je to; ljuba živinca je božji dar. Naj bi pa blagi Stanič še zdej živeli, veliko lepši in potrebniši družbino bi začeli zoper terpinčenje poštenih ljudí, ki so tudi božja — in pa nar imenitneji stvar.

Kar se nam je ljuba svoboda prikazala, je veliko ljudí po mestih in tergih nekak živinski, mačkini duh obsedel, in ta hudi duh jih je peklensko godbo naučil, de njegovim angeljem veselje delajo, poštenim ljudém pa grôzo in strah, ter morijo mirne, poštene ljudí. Gerdo delo takih mačkorezov v černe bukve z gorečim jeklam zapišem, naj bi opeklo gerduham spijočo vést!

V mestici B— je mestni uradnik s svojo ženko mirno živel. Sinka mu je povila, ki je bil staršev veselje in pa edino blagó. Kdo bi bil mislil, de bo dete poprej srotek, kakor ateja klicalo, in njegova mati zapušena vdova. Mačkina godba je to storila. Človeka ni, ki bi brez

sovražnikov ne bil; en hudobec pa več hudiga naredí, kakor deset prijatlov popravi. Taka se je rajnimu uradniku dogodila. Gerdi mestnjani začnó po mestu muhe pojati, naj bi živina izbergala in obdivjala. Kér pa jesenske dni dovolj vroče bilo ni, mačkorezam z vinam in žganjem podkurijo. Tako nadražena derhal začne vreti, in mačke dreti, po tolovajsko žvižgati in kleti, kakor bi se bil sam peklenski brezen razderl. Požvinjeni ljudjé so clo mačke za tace na vrata pribili, de so se derle, dokler niso na vratah pocepale. Komu lasje ne vstajajo pred takimi človeko- in živinoderci!

Božček se te zlodjeve godbe toliko splaši in zgrozí, de kmalo nevarno zbolí in v kratkih dneh umerje. „Kaj sim storil B—nam? je v svoji omami srotej izdihaval, prej ko je umerl, zapustivši ubogo vdovo in pa srotle zapušeno. Mestna vbožnija zdaj otroka redí, kterimu so mestni divjaki očeta umorili. Péta zapoved božja pa velí: Ne ubijaj!

Mačkina muzika je sicer potihnila, kar je vojnih topov strašen grom Dunajske mačke zadušil. Ako bi se pa zopet pojati jeli, bilo bi silo potreba narediti keršansko družbino zoper terpinčenje poštenih ljudí.

Velki zbor slovenskiga družtva v Ljubljani 22. listopada.

Daljni pomenki.

Po dokončanim začetnim govoro predsednika je tajnik, gosp. Bučar razodel zgodbe in dela slovenskiga družtva, od 6. rožnika do danes. Imenoval je nar poprej odbornike, ki so bili v velkim zboru 6. rožnika izvoljeni, kterim je odbor po smerti doht. Krobata stolniga tehanta gosp. Jerina pridružil. — Pričetek družtva se je deželnimu poglavarstvu oznanil. Oznanil se je tudi po časopisih z razširjenjem družbinih postáv. Za pisarja in varha družbinih rečí je bil gosp. Brus postavljen, za posla Švic. Kmetijska družba se je naprosila, za tačasno rabo nam svojo pisarnico zastonj prepustiti, kar je dovoljeno bilo. Za naprej se je staniše najelo v Virantovi hiši na sv. Jakobškim tergu. Od létniga plačila Vam bo gosp. denarničar govoril, od hišniga orodja gosp. Dr. Strupi. — Izdelovanje besednika slovenskiga smo sklenili koj pričeti in berž ko je moč dokončati. Pripomočkov smo dobili od gosp. Metelkota (Vodnikov rokopis), Ravnikarja, Cafa i. t. d.; za sostavljenje smo posebni odbor deset Slovencov in deset njih namestnikov zbrali, ki so z nemško-slovenskim delam začeli in v vsakdanjih zbirališih do 46 pol dopeljali. V dosego popolniga dela smo nekaj znanih učenih jezikoslovcov naprosili pervi spisek pregledati. Med njimi so: gosp. tehant Grabrijan, gosp. kaplan Jeran, gosp. fajmošter Kobè, gosp. Koseski, gosp. kaplan Majer Matija, gosp. Lorenc Pintar, učenik grof Turnove mladine, gosp. fajmošter Potočnik Blaže, gosp. fajmošler Ravnikar Matevž, gosp. fajmošter Salokar Janez, milostljivi knez in škof Anton Martin Slomšek, gosp. fajmošter Vertovc Matija, gosp. kaplan Žakelj Anton, kteri so večidel svoje dovoljenje nam že oznanili. Iz njih rok pridši bešednik bo na zadnje še sodbi učenih Slovencov v Ljubljani namreč: gosp. korarju Poklukarju in gosp. profesorju Metelkotu predložen in se bo berž potem v majhnih zvezkih po naročilu na svitlo dajal. Tiskar je gospod Blaznik, natis bo prav ličen. — Mestni gosposki smo pripomogli slov. napise za Ljubljanske ulice narediti. — Nemcam v tolažbo smo mesca rožnika oglasili sostavk: „Der slov. Verein zur Verständigung an die Deutschen,“ ki ste ga brali v Ljubljanskim nemškim časopisu. — 600 iztisov bukvic zoper terpinčenje žival je odbor od kmetijske družbe v dar prejel in deželskim šolam razposlal. Slov. pesem smo nabrali dva zvezka in ju pod naslovam: „Slov. gerlica“ na svitlo dali na potroške družbe. Prodajajo se zlo. Časopisi, ki jih vredništvo kmet. in rok. Novic. iz vsih krajev slavjanskiga sveta dobíva, je pripustilo v pisarnici za bravce pripravljene imeti, in udam po ukazu družbinih postáv tudi na dom dajati. Gosp. fajmošter Vertovc je družbi podaril zbirk svojih pridig, de bi jih v natis dala in dobiček imela. Tako imenitno darilo smo z veliko hvalo prejeli, in po volji gosp. fajmoštra rokopis po poslancih odbora milostljivimu gosp. škofu v pregled poslali. Takrat so nj. svitlost naš spoštovani škof in knez Anton Alojzi svojo prijaznost družtvu z besedo na znanje dali, njegove dela pohvalili in kar bi treba bilo, pomoči nam obljubili.

(Konec sledi.)

Slovstvo.

Kratka slovenska slovnica za pervénce. Na svitlo dal Dr. J. Muršec učitelj veroznanstva pri st. st. meščanski šoli v Gradci 1847.

(Dalje.)

Zaimé. Osebne zaiména: jez, ti, on i. t. d. so v slovenskim že v glagolu zapopadene, kakor pri latincih, torej se le tedaj pišejo in govoré, kader si pomen stavkov nasprótva, postavim v stavku: jutri pojdem popótovat, — ni treba zaiména „jez“; treba pa ga je v naslednjim stavku: „jutri pojdem jez popótovat, ti domá ostaneš.“ Na nemško kopito navajeni, večkrat v ti reči nemčujemo. — Tudi nemškiga: mein, dein, sein, unser i. t. d., zlasti kader je enako našimu: „svoj“, ni treba v slovenskim ravno vselej pisati, kjer je v nemškim, zakaj velikrat je stavek brez prisvojavniga iména dosti razločin. —

§. 27. Dvobrojni rodivnik in kazavnik tretje zaimenske osebe imata poleg sklona *ju*, tudi *ji*. —

§. 30. Kaj in kej nekteri ločijo in bi djal, de prav. Kaj je prašavno, kej pa služi, kakor je v tim odstavku v 5. št. razloženo, ako namréč hočemo kako reč mànj razločno povedati, postavim! „Kaj kej počnete?“ „Ali se ti kej zdí, kaj bo?“ „Kaj bom delal, ko nimam kej?“ —

§. 34. Hvalno in posebne vrednosti je, de se zastarane oblike (forme) in pregibi, ki še kje v Slovenii živé, na dan pokličejo, kakor so v tim odstavku pozabljeni pregibi glagola *biti*, namreč:

I.

Enobrojnik.	1. béh (bih) to je: sim, si, je, bil	
	2. bé	i. t. d.
	3. bé	
Dvobrojnik moški	1. béhova	
	2. bésta	
	3. bésta	
ženski	1. bésve	
	2. béste	
	3. béste	
Mnogobrojnik.	1. béhomo	
	2. béste	
	3. bého (beše)	

II.

béjah to je: sim, si, je, bival i. t. d.
bejaše
bejaše
bejahova
bejahota
bejahota
bejasve
bejaste
bejaste
bejahomo
bejaste
bejaho

I. je

I. je minljivo-pretekli čas, kakor: sim bil, fui, ich bin gewesen;

II. pa ponavljavno- ali poprijemavno-pretekli čas, kakor: sim bival, eram, ich war. Vender so té, in enake forme takó zaptujene, de bi jih smel morebiti komej pésnik le v visokim petji kterikrat sukati. Sčasama bi utegnile morebiti kej okrévati. Ako Slovenija vstane, se bo še marsikej ž njo vred zbudilo.

35. §. Trojni glagolski pregib v-am, -em, -im poočititi, bi utegnilo bolje biti, de bi se v zgledih na 35. str. tudi veznica (Bindungsvocal) -a, -e, -i h končnici -m privzéla, ter bi: kal-am, pêhn-em (pahn-em), suš-im, namesto: kala-m, pêhne-m, suši-m stalo. — Veznica v pregibih je lepa ravnoličnost ali analogija z greškimi spregami. —

37. §. I. 1. — V tim odstavku se bere: „Glagoli na ..-jim (namreč v 1. osebi zdajn. časa) zaveržejo -jim, in nič né pristavijo. Govorjenje je v izličenji velévnika (imperat.). To pravilo ne veljá sploh, za Krajnce že celo ne, kteri pri glagolih 4. sprege (4. form), ki se namr. v nedoločivniku (infinit.) v -iti izhajajo, -i v velevniku, (razun druge enobrojne osébe) čversto zategujemo. Prav bi bilo po unim pravilu postavim: pój, stój in enake, ki niso 4. forme; ne pa: dój, táj, rôj, ampak: dóji, táji, rôji. Ako jih nategnemo, -i noglás dobí, namreč: dojíte, tajíte, rojíva i. t. d. Ravno pri glagolih 4. forme je razlika v naglasu med štajarskimi in krajnskimi Slovenci, takóle:

Krajnsko:		Štajarsko:	
Sedajnik (praesens)	učivà	Sedajnik	učíva
	govoritè		govoríte
	dobimò		dobímo
	tajimò		tajímo
	vábimo		
	vózimo		
	čístite i. t. d.		
Velevnik (imperat.)	učíva	Velevnik	účivà (účva)
	govoríte		govôrite (govôrte)
	dobímo		dóbimo (dóbmo)
	tajímo		tájimo (tájmo)
	vabímo		vábimo (vábmo)
	vozímo		
	čistímo i. t. d.		

39. §. Glagoli I. sprege (1. forme, ki se v infin. v — ti končajo) z ločivnima čerkama (karakteristikama) *g* in *h*, spreminjajo ločivne v sedajnim času (praes.) v *š* in *č*, postavim: strig-el, vlek-el, sedajnik: striš-em, vleč-em. Po pravilu te slovnice — se vé, de na ondišnje vsakdanje govorjenje opertim — taki glagoli tudi v velévniku (imperat.) šumeča soglasnika *š* in *č* ohranijo; vender je bolj pravilno, kar gosp. pisavec od tacih glagolov v pazki † pravi, de namreč glagoli pod brojem 4. in 5. imajo včasi v velévnim načínu tudi *c* in *z* postavim: pêci,.. pecimo, sézi i. t. d. — Namesto včasi, je želeti, de bi se zmiraj tako pisalo, kér bi se s tim tudi velévnik (imperat.) od nedoločivnika (infinit.) lahko ločil. Takó bi tedaj bil velévnik: rêci, pêci, têci, tolci, vléci, lézi, sézi, strízi i. t. d.; nedoločivnik pa: rêči, pêči, têči, tolči, vléči, léči, séči, striči i. t. d. Da je ta oblika pravna, ni dvomiti, kér veči del Slovencov tako govorí, staroslovenska slovnica poterdi, in druge sedajne slovenske ali slavijanske narečja pričajo.

V razverstovanji glagolov v šest redov je réd učeniga Dobrovskiga in njegovih nasledovavcov nekoliko spremenjen, kér so namreč glagoli tiga ali tiga reda semtertje v druziga preneseni. Takó so postavim: nekteri z odperto koreninico: da-m, da-ti, zna-m, zna-ti, nadja-m (se), -ti, iz perve sprege v peto; stojim, sta-ti, bojim (se), ba-ti, pa iz perve v tretjo prestavljeni i. t. d.

(Dalje sledí.)

Nove slovenske bukve.

V Celji so dodelali nove abecedne bukvice za pervi slovenski klas v novim pravopisu, pod nadpísam: „Mali Blaže v pervi šoli, kako se hitro brati učí.“ Gosp. Blaznik jih bo mende kmalo v natis vzel. Prav pripravne bukvice bodo, ki se z abecedo začnó in vado v branji (čitanji) prav lepo učé, in za berílo veliko prav podučnih rečí mnoziga zapopadka obsežejo. Pregledali smo rokopis in nove bukvice že naprej priporočimo. — Pri ti priliki priporočimo vnovič tudi slavno knjigo: „Blaže in Nežico v nedeljski šoli“, ktere so zares bukve za vse potrebe. Novi natis je létas na svitlo prišel v novim pravopisu. Po naših mislih ni boljših bukev za slovenske šole, kakor so té, ktere so že same v stanu, imé slavniga škofa Slomšeka na vse véke ohraniti.

Novi slovanski časopisi.

Pravi Slovenec v Ljubljani; vrednik gosp. Malavašič. Katoljiški list zagrebački; vrednik gosp. korar Štefan Mojses.

Slovanske družtva.

Slovanske družtva so zdej: 1) Lipa slovanska v Pragi, 2) Družtvo slovensko v Ljubljani, 3) v Gorici, 4) v Gradcu, 5) v Celjovcu, 6) v Terstu, 7) lipa slovanska v Zagrebu.

Nova volitev deržavniga poslanca za Krajnsko.

Gosp. Dollschein iz Logatca se je odpovedal poslanstvu; torej bo namesti njega volitev. — Opravilo poslanca je težka reč. Kar so vam Novíce pri vsih volitvah priporočevale, vam svetjejo tudi zdej. Volíte možá, ki ima potrebne velike vednosti za tako imenitni postavo dajavni poklíc; volíte možá, ki svojo deželo dobro pozná in ki svojo slovensko domovíno tudi resnično ljubi. Kakor véste, sedí veliko poslancov v zboru, ki imajo le dve besedi v celim svojim premoženji „Ja“ ali pa „Ne“. S tem pa se ne doseže nič. Pomislite tedej na tanjko, de ne boste volili napčno!

Iz deržavniga zbora.

Spet je en teden pretekel — pa smo še tam, kjer smo bili. Pred novim létam bo težko kaj z začetkam ustave. Brali ste v 49. listu Novíc, de se je v drugi Kromerižki seji zbor zlo pričkal: ali imajo nepostavni zapisniki (protokoli) poslednjih 4 puntarskih dnéh na Dunaji veljati ali ne? zató ko bi veljali, bi se s tem punt opravičil — in slišali ste, de so bili ti zapisniki z 143 glasovi proti 124 zaverženi, kar je po pravici. De se imajo ti zapisniki zavreči, so rêkli izmed slovenskih poslancov: gosp. Ambrož, gosp. Černe, gosp. Fluk, gosp. Gajer, gosp. Krajnc, gosp. Miklošič, gosp. Ulepič — več druzih naših pa ni bilo pričijočih. — Kaj mislite, kdo se je pa oglasil, de se imajo ti nepostavni zapisniki poterditi? gosp. Sever in pa gosp. Štercin!!! Kaj ta dva možá nista vedila, de krajnska dežela je prekléla Dunajski punt?

Slovensko vino v Ameriki.

Undan sim v Ljubljani ponevedama na gosp. Premuta, rojeniga Krajnca iz Semiške fare, naletel. Ta

je tisti Beli Krajnc, ki ga je pred nekolikimi léti kupčija v severno Ameriko pripeljala. Zdaj je kupec v Šent-Luizi, in pravi, de se mu prav dobro godí. Pravil mi je tudi, de so Šent-Lužani v sedmih létih šest novih katoljških cerkvá sozidali, in de so silno veliko denarja v to obernili. Tudi sim zvedel od njega, de je veliko semiškiga vina nakupil, de ga bo v Ameriko peljal, in ondi z njim kupčeval. Ta čast se mende slovenskimu vinu še ni zgodila, de bi ga bil kdo v Ameriko vozil. Slovenci! le naprej v vsih rečéh. Lovre Pintar.

Prošnja.

Veliko, ali saj precej dobrih slovenskih besed se sèmtertjè po deželi najde, ki jih še v nobenim besednjaku ni; kdor kej tacih vé, ali sliši, naj bi jih zdaj po Novícah oznanil, de, ako se poterdijo, bi se v besednjak sprejele, kteri je ravno v délu. — Upati je, de bodo izdelovavci besednjaka vse tečaje Novíc skerbno prebrali, kér je tudi ondi marsikej dobriga hranjeniga, kar še v besednjakih ni. Pri novih besedah pa bi se moglo kako znamnje pristaviti, de bi se ločile od unih, ki so med ljudmí v navadi. Ud slov. zbora.

Novičar iz Ljubljane.

V saboto so bile v Ljubljani slovesne bilje za ministra Latoura, kteriga je Dunajska kervoželjna derhal umorila. — V pondeljk zvečer je bilo celo mesto razsvitljeno v čast našimu novimu Cesarju. Narodna straža je z baklami in muziko skozi mesto šla, in „živi, živi cesar Franc Jožef I.! je donéło po mestu, ki v novim Cesarju tudi Ferdinanda častí in ljubi. V torek ob desetih je bila slovesna sv. maša v ravno ta namén. Zvečer je bilo gledíše razsvitljeno. — Iz Dunaja je prišel kakor na druge deželne vladarstva tako tudi na naše ukaz od novih ministrov, de se imajo vsi cesarski služabniki po novim ministerskim vodilu, kteriga smo v 49. listu Novíc na znanje dali, na tanjko deržati, sicer imajo koj službo zgubiti; nasproti pa jim obljubi ministerstvo, de jih bo z vso močjó podpiralo, de se bojo postave povsod spodobno spoštovale in de se ne bo terpélo, de bi kdo postave zaničeval, mir in varstvo dežele spodkopoval. Tako je prav! — Gosp, Miha Žeravc, registrator pri grajš. grunt. bukvah je položil ministerstvu nektere svete, kakó nej bi se stan delavcov v njih in dežele prid poboljšal. Ministerstvo je pohvalilo dobro voljo gosp. Žeravca, in je rêklo, de bi bilo prav, ako bi tisti, ki so v stanu, kaj pametniga in pošteniga iz svoje skušnje svetovati, svoje misli razodeli. — V Teržiču je bila predposlednjo nedeljo Krajnska narodna straža, ki je Teržiško obiskala, z veliko častjó sprejeta, in gosp. J. Peharc jo je s slovenskim nagovoram med milim nebam pozdravil; „živijo“ Cesarju Ferdinandu, Cesarju Francu Jožefu — in poslednjič tudi Slovenski deželi so bili prav serčni. Slovenski nagovor, sploh z veseljem zaslišan kaže, de prebivavci Teržiča maternimu jezikn niso tako nasprotni, kakor nekteri mislijo. Na en mahljej ne pade drevó — pačasi se bomo že vsi zdramili, de smo Slovenci, in de nam je čast Slovencam biti. Kar je krajnskiga regimenta še zdej domá bilo, bo te dni vse šlo nad Ogre, namesti naših bojo pa Horvatje tačas tukaj. — Pondeljk je šlo 10 Ljubljančenov v Olomúc in Prago, novimu Cesarju v imenu krajnske dežele spodobno poklonit se, in se mu priporočit, — starimu Cesarju pa se zahvalit za podeljene dobrote. —

Urno, kaj je noviga po svetu?

Madžaroni, ki so se spuntali proti Cesarju Ferdinandu, tudi noviga Cesarja nočejo spoznati. Vojskovodja Vindišgrêc in Jelačič sta Dunaj že zapustila in sta se na Ogersko podala. Sliši se, de naša armada proti Mažarone snese 2krat sto tavžeut móž, in de bojo Cesar samí tudi v vojsko šli, ktera se bo te dni začéla. Prešpork, kjer je začela kolera hudo moriti, je, kakor časopisi govoré, že v oblasti naše armade. Tudi Buda-Peštu ne kaže nič druziga. — Novi Cesar so gosp. Suplikača vojvoda Serbskiga poterdili in tudi s tem na znanje dali, de Ogersko kraljestvo ne bo več, kakor je dozdej bilo, le Madžarska dežela. — V Rimu vlada brezpostavnost; sv. oče papež so zdej v mestu Gajeti na Neapolitanskim, kjer sta Jih kralj in kraljica s serčnim veseljem sprejela. Sveti oče so mogli na skrivnim v obleki pisarja iz Rima uíti. Parski poslanec Jih je odpeljal. — Na Francoskim voljo vladarniga predsednika, ktera volitev ni le za Francoze, temuč za celi svet silno imenitna, kér od te volitve visi mir ali vojska Evrope. Če ne bojo izvolili krepkiga možá, ki bi z mogočno roko nepokojne Francoze vladal, bo pa huda za vse. — Višji škof Rajačič v Karlovcu je patrijarh, gosp. Metel Osegovič, slavni Hrovat, pa ministrialni svetovavec pri ministerstvu notranjih opráv izvoljen. — Po poslednjih Novícah so madžarske mesta Marmarož, Kašau in Eperies še tudi v oblasti naše armade.

Slovenski pregovori

nabrani od gosp. prof. Drja. J. Zupana.

Bolje samimu biti, kakor poštenje zgubiti. — Brez denarja do solarja, brez solí domú. — Brez glave storjeno, gotovo skaženo. — Brez gnojá ni prosá. — Brez kvasa kruh ne shaja. — Brez palice ne hodi! — Brez potú ni medú. — Delj se gré, delj kažejo. Danes meni, jutri tebi. — Darovanimu konju ne glej na zobe. — Dekliški glas gre dalječ vas. — De se človek dima ne nadimi, ognja se ne bo nagrel. — De sim černa, nisim ciganka. — Denar železne vrata prebije. — Dober med, vender perstov ne snej. — Dober prijatel bolji ko denár. — Dobre volje mošnjo kolje. — Dobrimu vinu vehe ni treba. — Dobro blagó se hvali samó! — Dobro domá, kdor ga imá — Dobro povsod, nar bolji domá. — Dokler protje mladó, viti lahkó. — Dokler konja lové, mu ovsa molé. — Dolga ljubezin gotova bolezin. — Dolgo živel, kmalo umerl. — Dosti osine, malo požrè. — Dosti prijatlov, dokler jedó. — Dosti psèv snedó volká. — Do tretjiga gré rado. — Drag kruh, kjer denarjev ni. — Družica, lisíca lisíca. — Dvakrat se v mlinu pové. — Dva loša, izbila Miloša. — Dvoje psov na kost eno, koljeta se mej sebo. —

Današnjimu listu je perdjan 25. dokladni list.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani 16. grudna. gold.	kr.	V Krajnji 11. grudna. gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače	2	40	2	30
1 » » banaške	2	50	2	48
1 » Turšice	—	—	1	36
1 » Soršice	1	52	—	—
1 » Rèží	1	44	1	40
1 » Ječmena	—	—	—	—
1 » Prosa	1	27	1	26
1 » Ajde	1	12	1	15
1 » Ovsa	—	51	—	49

Vrednik *Dr. Janez Bleiweis.* — Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*